

Zbigniew Brzezinski

Özgün şekilde birbirine bağılı, interaktif ve giderek işbirliğinin arttığı yeni bir dünyada yaşıyoruz. Yani bu, yeni bir çağ. Gerçekten bunun üzerinde durmak önemli, 21'inci yüzyıla dair benim değerlendirmem, belirgin şekilde küresel düzeyde çok başarılı bir yüzyıl olacağı ya da insanlık tarihinin en kötü yüzyılı olacağı yönünde. Böyle düşünüldüğünde, bugün karşılaştığımız sorunlara daha başka bir yaklaşımla bakılmaya başlanacağını düşünüyorum.

Kitabımın adı *Stratejik Vizyon* ve "vizyon" kelimesini özellikle seçtim. Aklımda, "Her büyük girişim önce ortak bir vizyonla harekete geçirilmelidir" diye bir önerge vardı. Bu; neyin mümkün olabileceğinin, neyin beklenebileceğinin, anlamlı bir şekilde sahiplenebilsinler diye bir şeyin başkalarına nasıl iletilebileceğinin bir tür hissiyatı, ama tam bir şablon da değil. Örneğin, bir mimarın şekil vereceği binanın görüntüsünü ekrana yansıtması gibi bir şey. İşte vizyon bu. Size; neye benzeyeceğinin fikrini, ne anlama geleceğini, ne mesaj vereceğini ve ne tür duygular uyandıracacağını anlatıyor.

Detaylı şablon sonuçta bunu izliyor ama vizyonla başlamak lazım. Bunu özel olarak söylüyorum, çünkü örneğin üç hafta sonra NATO Chicago'da toplanacak. Önemi, önemli olduğunu ve halen ona ihtiyaç duyulduğunu yeniden teyit edecek. Eğer, bu toplantıda geleceğe dair bir vizyon telaffuz edilmezse, bunun bir formalite olacağından ve devamlılık göstermek için başka şeylerin de gerektiğini kabullenmeden sadece varlığını teyit etmesinden korkuyorum.

İşte bu, küresel politika konusuna yaklaşımında bana rehberlik etti, çünkü sonuçta kitap küresel politikalarla ilgili. Kitap, Avrasya kıtasının en batısındaki küçük uç bölge tarafından küresel politikalara son 600 yıldır şekil verildiğini öne sürüyor. Bu Avrasya kıtasının en batısındaki küçük uç bölge, açgözlülükle hareket eden, sömürgecilik ve emperyalizm çağını başlatan okyanus aşırı keşiflerle meşgul olmuş birkaç Batı Avrupa ülkesini içeriyor. Batı yarımküreye hem kuzeyinden hem de güneyinden ulaştılar. Pasifik'i geçerek Hindistan'a hatta Çin'e vardılar. Çin sahillerindeki özel düzenlemeleri düşünün. Bu Japonya'yı bile korkutmuştu.

Zaman içinde açgözlülükle hareket eden bu keşifler, aynı şekilde çatışmaların da kaynağı oldu. Farklı hanedanlıklar ve devletler arasında çıkan çatışmalar, sadece okyanuslardaki çarpışmaları içermiyor, aynı zamanda giderek Avrupa'daki çatışmayı da besliyordu. Böylece, dünya çapındaki emperyalizm ve sömürgecilik çağı giderek artan şekilde Avrupa kıtasında da, Avrupa'nın kontrolü konusunda çatışmalara neden oluyordu. Çünkü bu, emperyalist ve sömürgeci hırslarının etkin göstergesinin esası haline gelmişti.

Ancak, dünyanın merkez kıtasındaki çarpışmanın sonuçları göz önüne alındığında, artık hepsi küresel politikanın bir parçasıdır. Bu açıdan, Avrasya geleneksel anlamda barış için, yani 20'inci yüzyılda meydana gelenlerin tekrarlanmasından kaçınmak için merkezidir. Eğer işe yarar küresel bir işbirliği olacaksa, Avrasya ayrıca hareket noktası olarak kesinlikle gereklidir. Avrasya kıtasında bir derece uyum için, bir derece denge gereklidir.

Nüfusu 1 milyarın üzerinde olan iki tanesi ve giderek genişleyen menzilli atomik silahlara sahip birkaçıyla, Asya güçlerinin yükselişi göz önüne alınmalı. Daha geçen hafta, Çin ile Hindistan arasındaki rekabette olanları düşünün. Hindistan, nükleer kapasite dağıtım sistemlerini test ederek roket testinin başarıyla sonuçlanması üzerine *Yeni Delhi'ye ulaşma kapasitesine sahip olduğunu duyurdu. Birkaç gün sonra, Çin'in kendisi yerine silahlarını satın alan bir ülke, benzer bir silah deneyip, Yeni Delhi'ye ulaşma kapasitesine sahip olduğunu duyurarak, dolaylı yoldan cevap verdi.

Tabii hepimiz, son dönemde "Avrasya'daki anlaşmazlıkların küresel etkileri olur" fikrini öne çıkaran Avrasya'daki daha başka birçok gerginlik kaynağını biliyoruz. Bu da, beni Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrasya kıtasındaki önemli yeni küresel gerçekliklerin birbirleriyle ilişkilerinde istikrar sağlama açısından önemli rol oynayacağı politikalarının gerekliliğini iddia etmeye yönlendiriyor.

Doğu'da, Amerika Birleşik Devletleri'nin Uzakdoğu ve Asya'daki sürtüşmelere karışmaması gerektiğini, Asya halkları arasındaki hiçbir sürtüşmenin potansiyel sonuçlarının Amerika Birleşik Devletleri açısından Asya anakarasında ve askeri sürtüşmelerinde devreye girmesini haklı çıkaracak kadar önem taşımadığını iddia etmişim. Aslında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Britanya'nın 19'uncu yüzyılda ve 20'nci yüzyılın başında Avrupa'da uyguladığı politikanın kopyasını uygulaması gerektiğini iddia ediyorum. Dengeleyen, etkileyen ama anakaradaki sürtüşmelerde direkt bir katılımcı olmadan...

Amerika Birleşik Devletleri, direkt ve önemli ilişkilerinin bulunduğu Japonya ve Çin arasında, olumlu etkisini uzlaşma teşvik etmek üzere kullanılmalıdır. Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Hindistan arasındaki sürtüşmeyi çözmek için arabuluculuk yapmalı, bir tür dengeleyici olarak katılmalı ama bu konuya direkt olarak karışmamalıdır. Tüm bunların ötesinde, eğer mümkün olursa, Amerika Birleşik Devletleri, Çin ile istikrarlı bir ortaklığa dayalı ilişki geliştirmeye çabalamalıdır. Böylece, önde gelen bir güçle yükselen bir güç karşı karşıya geldiğinde çatışma içine girmek yerine; önde gelen güçler arasında sadece birinin yıkım göreceği bir sonuç bu çağda mümkün olmadığından; özellikle çatışmanın gerekmediği istikrarlı bir ilişki oluşturmanın mümkün olduğu tarihsel bir örnek yaratmalıdır.

İki üstün güç arasında çatışmanın kaçınılmaz olarak, iki taraf içinde yıkıcı olacağı bir dönemde yaşıyoruz. Bu da yeni bir gerçeklik... Ama şimdi Batı'ya dönüyorum, çünkü artık Batı; Avrasya uç bölgesini ve de Amerika Birleşik Devletleri'ni içeriyor. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa'nın güvenliğini garanti altına alıyor ve Avrupa ile yakın müttefiklik ilişkisi içinde. Bu, NATO'nun sağlam bir üyesi olan Türkiye'yi de içeriyor ki, Türkiye büyük ihtimalle NATO'nun herhangi bir diğer üyesinden daha da sağlam. Bu çerçevede, Avrupa'nın çok önemli olması, dünya meseleleri ile aktif olarak ilgilenmesi ve Avrasya'daki denge temelinde Doğu'da dengeyi sağlayabilmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarına olacaktır. Eğer, Avrasya parçalanmış ve topyekûn çatışmaların hâkim olduğu bir yer olmaya devam ederse, halledilemeyecek olan küresel sorunları ancak o zaman hep birlikte ele alabiliriz.

Bu bağlamda şunu savunuyorum, yeniden canlanmış bir Batı gerçekten dünyanın geleceği açısından çok büyük bir önem taşıyor. Sadece Avrupa'da ve Avrasya

kıtasında denge ihtiyacı olduğu için değil, aynı zamanda Batı'nın dünyaya, politik sistemlerin nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair, bireyle toplum ve devlet arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair ve hukukun, anayasaların, özgür vatandaşlardan oluşmuş halkın özerk kararlarına dair olmazsa olmaz bir mesajı olduğu için de vardır.

Bu prensiplerin; tarihsel gelişimin farklı aşamalarına ve farklı kültürlerin mirasına saygı duyularak sağlanması gerekse bile, potansiyel olarak evrensel değerlerle alakası var. Yine de bu, dünyanın geri kalanı için çok önemli potansiyel anlam içeren bir mesaj. Böylece, Batı kendini sadece ortak güvenlik çıkarları açısından değil, aynı zamanda modern toplumlar şeklinde kendini gösteren özgürlük, haysiyet ve kendine güvenin rolüne dair bazı temel kavramlara olan ortak inançları ve taahhütleri açısından da tanımlamak zorundadır. Bu bir Haçlı Seferi için çıkış noktası değildir ama sadece kendine güvenin, güvenliğin, canlılığın olduğu bir düzenlemede, devamlılığı sağlanabilecek bir mesajdır.

Bu güven altına alınmış canlılığa sahip olmak için, özel olarak da Avrupalıların ve özellikle Amerika'dan çok daha fazlasını kapsayan Batı'nın Avrupa parçasının, çok canlı ve enerjik olması gerekiyor. Bunun yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç var. Ben kitabımda, bu bağlamda Türkiye ve Rusya'yı daha yakından kucaklama çabasının, canlı ve daha geniş çaplı bir Avrasya dengesinin parçası olacak Batı için gerekli bir ön koşul olduğunu savunuyorum. Yani, Türkiye özelinde daha fazla duruyorum. Ben tezimde, hem stratejik hem de politik nedenlerle Türkiye'nin Batı'nın bir parçası olması gerektiğini savunuyorum ki, hem benim bakış açımına göre, hem de tarafsız olarak konuşursak zaten öyle. 90 yıl önce çok büyük önem taşıyan ve büyük bir başarıya arzusuyla toplumsal bir deneyi sahiplendiniz. Bu, küresel tarihte gerçekten kayda değer ilklerden biriydi. Doğrusunu söylemek gerekirse, ilk ikiden biriydi ve diğerinden daha başarılıydı.

Atatürk'ün, 1920'lerin başlarında üstlenmiş olduğu şey arada duraklamalar, soluklanmalar, gecikmeler ve sonra yeniden giderek etkileyici ve başarılı bir şekilde uygulanan bir canlanma yaşadı. Henüz tamamlanmış değil, halen birçok eksiklikleri bulunuyor. Türk gerçekliğinin farklı taraflarını eleştirebilirler ama ancak gidişat açıktır ve çok düşük insani kayıpla devam ettirilmiştir.

Diğerini düşünün, neredeyse aynı zamanda yaşanan Leninizm ve Lenin. Rusya'yı esnek olmayan ve kuramcı bir kapsamlı ideolojiye dayanarak acımasızca ve çok büyük bir insani kayıpla; modern sanayileşmiş bir toplum haline dönüştürme çabasını. Bizim için bile bu insani kaybı gözümüzde canlandırmak imkânsız ama bana özellikle bir örnek anlamlı geliyor. Sadece 1937'ye ait Moskova'dan o zamanın gizli polisi NKVD'ye gönderilmiş, halk düşmanlarını ortadan kaldırmak için Rusya'nın farklı yerleri, şehirleri o zamanın deyişiyle oblastları (bölgeleri) için verilmiş sayısal kotaların yer aldığı telgraf emirleri var. Sovyet arşivlerinde buna dair tüm belgeler duruyor. Belli zamanlara kadar başarılarını bildirmeleri emredilmişti. Tüm bunlar belgelerde mevcut. Bazılarının tamamen planı gerçekleştirdiğini ve hatta bazılarının da sosyalist bağlılık ve kararlılıkla planların ötesine geçmeye hazır olduklarını bildirmiş olması, ilgi çekici bir nokta. Dönüşüm sürecinde Sovyet Rusya'da bir yılda infaz edilmiş insan sayısı 775 bin. Bunu bir düşünün. Şehir şehir verilmiş kotalar, gerçekleştirilmiş infazlar... Üç NKVD görevlisinin karşı devrimci olarak tutuklanmış olanlar arasında kimin infaz

edileceğine karar verdiği genelde sözde troyka tarafından verilen kararlar. Bu insan kaybı hâlâ Rusya'ya yük oluyor. Bu insan kaybı, tüm bu deneyelliğin ne demek olduğuna dair bir gücenme ve kafa karışıklığı mirası bırakıyor.

Türkiye, buna çarpıcı derecede karşıt bir konumda duruyor. Bu yüzden, felsefi politik kimlik düzeyinde Türkiye'nin tamamen hermetik olmayan din farklılığına rağmen - Avrupa'nın Balkanlardaki bazı parçaları da Müslüman ve bunlar giderek Avrupa Birliği'nin parçası oluyor- Batı'nın bir parçası olduğunu savunuyorum. Yani Avrupa'da üyelik bağlamında dinsel çeşitliliğin emsalleri var. Türkiye stratejik konumu, gücü, canlılığı, NATO'nun ortak stratejik çıkarlarına göstermiş olduğu bağlılık göz önüne alındığında, Avrupa'nın güvenliği için önem teşkil ediyor. Böylece, Türkiye'nin tanım olarak NATO'da önemli bir oyuncu olmaya doğuştan hazır olduğunu düşünüyorum. Kişisel olarak, Türkiye'yi, NATO ortaklığının kesinlikle İngiltere, Fransa ve Almanya ile birlikte en önemli dört üyesinden biri olarak görüyorum. Giderek Amerika Birleşik Devletleri tarafından da bu şekilde görülmesi gerekiyor. Türkiye, kendisine birçok sosyoekonomik yönden benzerlikler gösteren İran'ın gelecekteki gelişimi için de model teşkil ediyor.

Aynı sosyal göstergelerin birçoğu yakın gelecekte, orada da değişim potansiyeli olduğunu gösteriyor. Türkiye, Ortadoğu'daki istikrar için kritik öneme sahip. Ortadoğu'daki en önemli, en büyük demokrasi ve bu açıdan Batı'yı yaratan karmaşık ilişkilerin de bir parçası. Türkiye'ye bağlanan Batı'nın Orta Asya'ya doğrudan erişimi var. Onun da Avrupa için alternatif enerji kaynakları bulunuyor ve Rusya'yı da aynı yönde yol alması için cesaretlendiriyor. Rusya, Türkiye'nin evriminin izini takip edebilir.

Rusya hakkında uzun uzadıya konuşmayacağım ama uzun dönemde iyimser, kısa dönemde ise biraz kötümser olduğumu kısaca belirteyim. Fakat Rusya'da Batılı kimliğinin dinamik gelişimine dair artan kanıtlar olduğunu, yani özellikle orta sınıf açısından sivil toplum haline geldiğini düşünüyorum. Bu, Rusya'da özellikle okuryazarlar haritaya, Putin'in bahsettiği Sovyetler Birliği'nin yeniden yaratılması anlamına gelecek bir tür Avrasya Birliği kurmak üzere nostaljiyle değil, gelecek bağlamında dinamik ve kalabalık şekilde genişleyen Çin'e bitişik Rusya'nın geniş ama boş doğu topraklarına ne gibi etkilerinin ne olacağı üzerine kafa yorarak baktığında, beklenen bir şeydi. Bunun, Rusları kendilerini Batı ile daha yakından özdeşleştirmenin yararlarını düşünmek için teşvik edeceğini düşünüyorum.

O zaman baştaki yorumları tamamlamak için kısaca söyle diyeyim. Hem iyimserim hem de Türkiye ile Batı arasında işbirliğinin giderek artacağı güvenlik ve politika boyutlarında giderek anlamı artan, kısa dönemde önünde engeller olsa da sonuçta Avrupa Birliği üyeliğine varacak bir ilişkinin taraftarıyım. Ama kesinlikle Avrupa Birliği üyeliğine benzer bir gerçekliği yaratmaya başlayacak bin bir ara düzenlemeyi de göz önünde tutmak mümkün. Avrupa Birliği 'nin kendisi de muhtemelen bir birlikten, sonunda üniter bir bileşeni ve daha gevşek dış bir unsuru olan, Avrupa Birliği ve Avrupa-Atlantik topluluğu arasında kalan ülkelerle bin bir çeşit farklı işbirliği olanakları olan bir federasyona doğru evrimleşecek.

Benim belirtmek istediğim temel nokta basitçe söyle; eğer yeni küresel sorunları başarıyla ele alan yüzyıllık bir işbirliğine sahip olacaksak, insanoğlunun geleceğinin

karar verileceği Avrasya kıtasında yeni bir dengeye ihtiyaç var. Batı'ya Türk ve Rus katılımı da, daha iyi bir sonuç olasılığını arttıran olumlu bir katkı olacaktır. Teşekkür ederim.

*Konuşmanın deşifresinde geçen Yeni Delhi ifadesinin Pekin olması gerekir (.n.)